

Dluhoš, Marek: Vorové v zákoně -vůdcové zločinců postsovětského světa (od perestrojky k dnešku)

Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Praha
2014

Posudek disertační práce

Vypracoval: PhDr. Miroslav Nožina, Ph.D.

Tématem předložené disertační práce je analýza institutu *vorů v zakone*, jakožto klíčových osobností ruskojazyčného organizovaného zločinu. Autor při zpracování tématu využívá multidisciplinární přístup, při němž kombinuje historické sociologické, právní a psychologické přístupy. Výrazně se tak blíží konceptům prací vycházejících z oboru antropologie kriminality (či kulturní kriminologie). Výrazným pozitivem práce je pak snaha o skutečně komplexní pohled na daný problém, vycházející z různých úhlů pohledu. Autor rovněž chápe institut *vorů v zakone* nikoli jako statickou záležitost, ale interpretuje jeho vývoj v kontextu společenského vývoje zemí bývalého Sovětského svazu. Překonává tak určitou staticnost kulturně-kriminologických prací.

Práce je jasně a logicky strukturována. Analýza dílčích témat je postavena na dobrém teoretickém základu. S použitými materiály autor zodpovědně pracuje. I když je práce z pochopitelných důvodů, souvisejících s obtížemi heuristiky informací k danému antisociálnímu tématu, postavena především na sekundárních zdrojích, přináší řadu neotřelých poznatků. Jejím výrazným kladem je využití ruskojazyčných odborných zdrojů.

Celkově je možné konstatovat, že se autorovi jeho záměr analyzovat institut *vorů v zakone* vydařil. Zvoleným tématem a jeho precizním zpracováním se ve středoevropském odborném prostoru jedná o práci ojedinělou. K textu práce mám spíše dílčí poznámky, které mohou přispět k jeho dalšímu zkvalitnění a jež by bylo vhodné probrat v odborné diskusi.

V historickém nástinu vývoje institutu *vorů v zakone* by si zasloužil pozornost rozvoj kriminálních struktur, jež se již na konci 19. století vyznačovaly dělbou práce, vytvářením společných fondů (*obščaku*), specifickým argotem (*feňou*) a a byly řízeny příslušníky tzv.

jadra, resp. přechůdci dnešních *vorů v zakone*. Právě přechod těchto zločineckých skupin do reality sovětského Ruska po roce 1917 vytvořil základ pro zformování nového *vorovskogo mira* (podsvětí) a institutu *vorů v zakone*. Další fenomén, který ve vývoji institutu *vorů v zakone* nepochybně sehrál roli, a jemuž by bylo vhodné věnovat větší pozornost byli tzv. *žigani*, neboli političtí zločinci, kteří své postoje odvíjeli od „ideologické“ opozice vůči novému státu, či tzv. *suki*, zločinci, kteří spolupracovali s režimem nejen v komunistických lágrech, ale bojovali i v řadách Rudé armády za 2. světové války.

Tzv. *sučnaja vojna* mezi stoupenci určité formy spolupráce s režimem a jejími zásadními odpůrci trvala až do počátku 70. let; se sníženou intenzitou a modifikované formě trvá dodnes. Toto soupeření již ovšem autor reflektuje.

Přijatá dílčí hypotéza, že vorovská ideologie byla ovlivněna fungováním bolševické organizace působí tendenčně a autor by měl zvážit její další využívání – znaky světa *vorů* a bolševiků, jimiž argumentuje, jsou společné i řadě dalších zločineckých a tajných organizací. Realita sovětského Ruska zde ovšem nepochybně hrála významnou roli.

Poválečný vývoj *vorovskogo mira* až do současnosti je kvalitně popsán, autor dobře reflektuje změny související s se zahájením *perestrojky* v Sovětském svazu a novými možnostmi kriminálního podnikání. Otázka komunikace s orgány státní správy a fungování v novém podnikatelském prostředí je rovněž dobře nastíněna (*novyje vory*).

V další, analytické části textu s autor věnuje otázkám jako fenomén profesionální zločinnosti *vorů v zakone*, jejich interakce s ostatní společností, struktuře osobnosti, provádí typologii a klasifikaci zločinců ve vztahu k *vorům v zákoně*. Zajímavá a přínosná je analýza a interpretace světa *vorů v zakone* jako kontrakultury, respektive kriminální subkultury. Tento přístup, který se posledních letech objevuje v řadě odborných prací např. v souvislosti se snahami analyzovat organizovaný zločin jako sociální (respektive kriminální) síť přináší zajímavé výsledky. Autor se zaměřuje na působení *vorů* ve vězeňském prostředí. Přínosné by bylo přehledněji oddělit působení *vorů v zakone* v sociálně specifickém vězeňském prostředí, (jemuž se autor zevrubně věnuje) a mimo toto prostředí. Poté definovat vzájemné přesahy.

Otázky výběru a korunovace nových *vorů v zakone*, jejich názory, chování, rituály, argot, aj., jež tvoří součást vorovské kriminální subkultury, jsou kvalitně rozebrány. Dobře

nastíněna je i struktura a *modus operandi* zločinecké organizace *vorů v zakone* a jsou reflektovány její aktuální změny. Problematické v textu je užívání terminu „klan“ pro vorovská uskupení – ta se podle mého názoru spíše označují jako „bratrstvo“ (*bratva*) nebo „rodina“ (*semja*). Tyto termíny pak nemají v daném kontextu příbuzenské konotace. V kontextu *schodek* by bylo zajímavé zmínit i fenomén neformálních setkání a rozhovorů *vorů v zakone* (*tolkovička, tolkovišče*), které probíhají mimo rámec *schodek* a tvoří osu běžné komunikace mezi představiteli vorovských organizací.

Zajímavým fenoménem, bohužel i v odborné literatuře doposud nedostatečně zmapovaným, je otázka vztahu *vorů v zakone* s příslušníky širšího kriminálního podsvětí. Autor v této souvislosti přináší řadu poznatků. Pro diskusi by mohl být zajímavý např. autorův názor na koexistenci *vorovskogo mira* a kriminálních etnických a klanových uskupení zejména v oblasti postsovětské Střední Asie, kde tyto zločinecké organizace nadále fungují paralelně či vztahy s *avtoritety* a *artěly* (nezávislými kriminálními organizacemi).

Po formální stránce je text dobře zpracován. Ve textu je diskutabilní využívání čechismu „vorové v zákoně“, což je nešvar řady prací publikovaných v češtině. Vhodnější by bylo užití ruského *vory v zakone* (v české variantě sklonné v 2. pádu jako *vorů v zakone*, či případně jiné varianty podle přijatého systému přepisu z azbuky) nebo alternativně českého „zloději (přeneseně zločinci) podle zákona“. V případě technických termínů by bylo místy vhodné pro upřesnění uvést jejich ruské argotové ekvivalenty - např. u termínů „autorita“ „pomerančí“, „citróni“, „zmocněnec“ aj. Úsporu v rozsahu textu by přineslo využití zkrácených citací v poznámkách.

I přes výše uvedené dílčí výhrady považuji přeloženou práci za velmi kvalitní. Práce vyhovuje obsahovým a formálním nárokům kladeným na tento druh prací a jako takovou ji DOPORUČUJI k závěrečné obhajobě.

V Praze dne 1. 9. 2014

PhDr. Miroslav Nožina, Ph.D.